

Nr 36.

Ankom till riksdagens kansli den 28 maj 1943 kl. 7 f. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1942 (nr 459).

Genom en den 7 maj 1943 dagtecknad proposition, nr 240, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1942 (nr 459).

Härigenom förordnas, *dels* att 2, 5—8 samt 10, 11 och 17 §§ prisregleringslagen den 30 juni 1942, vilken gäller till och med den 30 juni 1943, skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, *dels* att till lagen skola fogas två nya paragrafer, betecknade 2 a och 15 a §§, av nedan angiven lydelse, *dels ock* att lagen i sålunda ändrat skick skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1944.

2 §.

Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer äger föreskriva, att den som yrkesmässigt säljer viss förnödenhet eller såsom företagare åt annan yrkesmässigt utför viss tjänst skall vara skyldig

1) att ofördröjligen anmäla det pris, som han tillämpat för förnödenheten eller tjänsten å dag som i föreskriften angives;

2) att varje gång höjning av priset vidtages ofördröjligen anmäla prishöjningen; eller

3) att minst en vecka innan höjning av priset är avsedd att vidtagas anmäla den tillämnade prishöjningen och skälen därtill.

Den som meddelat föreskrift om anmälningsskyldighet äger bestämma till vilken myndighet anmälan skall göras.

Lika med utförande av tjänst skall enligt denna lag anses utövande av verksamhet, som avser att åt resande eller andra mot betalning tillhandahålla möblerad bostad, vare sig ensamt eller i förening med förplägnad (hotell- och pensionatrörelse).

2 a §.

Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer äger föreskriva, att den som frivilligt säljer viss förnödenhet eller som frivilligt utför tjänst, som i 2 § avses, icke må utan tillstånd överskrida det pris å förnödenheten eller tjänsten, som han tillämpade å dag som i föreskriften angives, eller, om han då icke sålde förnödenhet eller utförde tjänst varom fråga är, det pris som den angivna dagen var att anse som gängse pris eller som han före nämnda dag senast tillämpat (*prisstopp*).

Föreskrift om prisstopp meddelas att gälla för viss tid, högst tre månader. Då skäl därtill äro må prisstoppet förlängas, varje gång för högst tre månader. Den som meddelat föreskrift om prisstopp äger bestämma på vilken myndighet det skall ankomma att bevilja tillstånd till prishöjning.

Har prisstopp föreskrivits beträffande viss förnödenhet, äger Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer föreskriva, att förnödenhet, som är avsedd att användas såsom ersättning för eller till utdrygning av den prisreglerade förnödenheten och som icke saluförts inom landet före den dag prisstoppet föreskrevs, icke må försäljas eller utbudas till avyttring förrän priset å förnödenheten godkänts av myndighet som Konungen bestämmer. Godkänt pris må icke överskridas utan tillstånd av myndigheten.

5 §.

Konungen äger föreskriva, att rätt att yrkesmässigt köpa eller sälja viss förnödenhet eller såsom företagare åt annan yrkesmässigt utföra viss tjänst skall tillkomma endast

1) den som — — — sådan tjänst.

Meddelas föreskrift — — — därtill äro.

I den mån så finnes erforderligt för att hindra onödig, fördyrande mellanhandel med viss förnödenhet eller eljest för att undanröja missförhållanden inom näringslivet, vilka uppkommit i följd av de i 1 § angivna utomordentliga förhållandena och medföra onödig stegring av priset å viss förnödenhet eller tjänst, äger Konungen meddela föreskrift om begränsning på annat sätt än förut i denna paragraf är sagt av rätten att yrkesmässigt köpa eller sälja förnödenheten eller såsom företagare åt annan yrkesmässigt utföra tjänsten.

6 §.

Ej må någon vid överlåtelse av förnödenhet eller vid utförande av tjänst, som i 2 § avses, taga eller träffa avtal om vederlag, som i märklig mån överstiger det i allmänhet tillämpade priset eller som eljest är att anse såsom oskäligt med hänsyn till säljarens eller företagarens självkostnad och de grunder i övrigt, som allmänt tillämpas vid prissättning å liknande slag av förnödenheter eller tjänster.

Ej heller — — — sådant vederlag.

7 §.

Får enligt denna lag visst pris för förnödenhet eller tjänst icke överskridas, må ej, i vidare mån än som överensstämmer med offentlig myndighets an-

ordning, såsom villkor för förnödenhetens försäljning eller tjänstens utförande fordras, att jämväl annan förnödenhet inköpes eller annan tjänst tages i anspråk, ej heller att eljest avtal slutes eller förbindelse avgives rörande annat än det parti av förnödenheten eller den tjänst varom fråga är.

8 §.

Myndighet som Konungen bestämmer äger föreskriva skyldighet för den, som yrkesmässigt köper eller säljer viss förnödenhet eller såsom företagare åt annan yrkesmässigt utför viss tjänst, att på anfordran av den myndighet, som meddelat föreskriften, eller annan myndighet, som därvid bestämts,

1) lämna de uppgifter myndigheten finner erforderliga för utövning av den priskontrollerande verksamhet, som åligger myndigheten;

2) för kontroll — — — för myndigheten.

Försummar någon — — — sådant vite.

10 §.

Myndighet som Konungen bestämmer äger beträffande yrkesmässig försäljning av viss förnödenhet meddela särskilda bestämmelser angående skyldighet att å försäljningsställe hava anslag med prisuppgifter av viss beskaffenhet samt angående skyldighet att sälja förnödenheten efter vikt eller mått eller, där förnödenheten saluföres förpackad, i förpackningar märkta på visst sätt, så ock annan dylik bestämmelse, som må vara ägnad att motverka oskäligen prisstegring eller att ordna tillförsel, saluhållande eller förbrukning av förnödenheten.

Vad i första stycket är stadgat skall i tillämpliga delar gälla även i fråga om utförande av tjänst som i 2 § avses.

11 §.

Med dagsböter — — — år straffes

1) den som underlåtit att fullgöra anmälningsskyldighet, som föreskrivits jämlikt 2 §, eller som vid fullgörande av anmälningsskyldigheten lämnat medvetet oriktig uppgift eller som, med vetskap om att prisstopp föreskrivits beträffande viss förnödenhet eller tjänst eller att visst pris å förnödenhet godkänts jämlikt 2 a § sista stycket, utan tillstånd försålt eller saluhållit förnödenheten till förhöjt pris eller i återförsäljningssyfte för densamma betalat eller förklarat sig villig att betala sådant pris eller för utförande av tjänsten uppburit eller krävt förhöjt pris eller som, med vetskap om att föreskrift enligt 2 a § sista stycket meddelats beträffande viss förnödenhet, brutit mot föreskriften;

2) den som — — — eller villkoret;

5) den som med vetskap om föreskrift, som jämlikt 5 § meddelats angående rätten att sälja viss förnödenhet eller utföra tjänst, som i 2 § avses, eller om villkor, som i anledning av denna lag uppställts för rätten att sälja förnödenheten eller utföra tjänsten, försålt eller saluhållit eller i återförsäljnings-

syfte köpt eller förklarat sig villig att köpa förnödenheten eller utfört eller erbjudit sig att utföra tjänsten i strid mot föreskriften eller villkoret;

6) den som — — — vilseleda myndighet.

Vid bedömande — — — betydande storlek.

Lika med — — — yrkesmässig förvärvsverksamhet.

Ej må — — — 4) avses.

Fälles någon — — — skall utgivas.

15 a §.

Vad i 17 kap. 11 § rättegångsbalken förordnas om dem som gå rättens eller länsstyrelsens bud och ärende, gälle ock om befattningshavare som har att öva tillsyn å efterlevnaden av denna lag.

17 §.

Över myndighets — — — icke föras.

Beslut, som myndighet i annat fall än i första stycket avses meddelat jämlikt 3 §, så ock myndighets beslut jämlikt 2 §, 2 a §, 8 § första stycket eller 10 § skall utan hinder av förd klagan lända till efterrättelse, intill dess anorlunda kan varda förordnat.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Föreskrift enligt 2 a § skall ej gälla längre än förordnande enligt 1 § är gällande. Föreskrift som nyss sagts skall icke äga tillämpning i fråga om avtal om köp eller utförande av tjänst, som slutits innan föreskriften trädde i kraft, såvida i avtalet vederlaget blivit till beloppet bestämt.

Beträffande de skäl, som ligga till grund för det genom propositionen framlagda förslaget, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Nu gällande prisregleringslag utfärdades den 30 juni 1942 (nr 459). Lagen trädde i kraft den 1 juli 1942 och äger giltighet till och med den 30 juni 1943. För att lagens huvudbestämmelser skola träda i tillämpning erfordras särskilt förordnande därom. Sådant förordnande må meddelas vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden. Förordnande meddelas av Konungen med riksdagens samtycke, dock att, när riksdagen ej är samlad, provisoriskt förordnande må meddelas av Konungen. Genom kungörelse den 30 juni 1942 (nr 460) meddelade Konungen med riksdagens samtycke förordnande, varom nyss är sagt, att gälla från och med den 1 juli 1942 tills vidare. Förordnandet är alltjämt gällande.

Beträffande det närmare innehållet i 1942 års prisregleringslag må följande här nämnas. Enligt 2 § första stycket äger Konungen eller myndighet, som Konungen bestämmer, meddela vissa föreskrifter i prisreglerande syfte med avseende å den som yrkesmässigt säljer viss förnödenhet eller såsom företagare åt annan yrkesmässigt utför tjänst, bestående i förfärdigande av viss förnödenhet eller verkställande av ändrings-, förbättrings-, underhålls- eller rengöringsarbete eller annat därmed jämförligt arbete å viss förnödenhet eller verkställande av transport. Sålunda må enligt första stycket 1) stadgas skyldighet för vederbörande säljare eller företagare att ofördröjligen anmäla det pris, som av honom tillämpas för förnödenheten eller tjänsten den dag föreskrift om sådan anmälningsskyldighet meddelas. Enligt första stycket 2) må stadgas skyldighet för vederbörande näringsidkare att, varje gång höjning av priset vidtages, ofördröjligen anmäla prishöjningen. Enligt första stycket 3) må föreskrivas, att priset icke må utan tillstånd höjas förrän en vecka förflutit från det näringsidkaren inkommit med anmälan om den tillärnade prishöjningen och skälen därtill. Vidare stadgas i 2 § andra stycket, sådant lagrummet ursprungligen lydde, att om anmälan om tillärnad prishöjning inkommit i fall som i första stycket under 3) avses, myndighet som Konungen bestämmer äger, då särskilda skäl därtill äro, utsträcka den tid, under vilken säljaren eller företagaren icke må utan tillstånd höja priset, till högst en månad från det anmälan inkom. Enligt 3 § äger Konungen eller myndighet, som Konungen bestämmer, fastställa visst pris, som prövas skäligt, att gälla såsom normalpris vid frivillig försäljning av viss förnödenhet eller vid frivilligt utförande av tjänst som i 2 § avses. I 4 och 5 §§ meddelas bestämmelser om utfästelsepriser samt om s. k. tvångskartellering. I 6 § har upptagits ett allmänt förbud mot prisocker. Vidare ha i 7 § meddelats vissa föreskrifter rörande s. k. kombinationsavtal. Sålunda stadgas, att om enligt prisregleringslagen visst pris för förnödenhet eller tjänst icke får överskridas, då må icke — i vidare mån än som överensstämmer med offentlig myndighets anordning — såsom villkor för förnödenhetens försäljning eller tjänstens utförande fordras, att jämväl annan förnödenhet inköpes eller annan tjänst tages i anspråk. I 8 och 9 §§ äro intagna bestämmelser om viss uppgiftsskyldighet. Enligt 8 § äger sålunda myndighet, som Konungen bestämmer, föreskriva skyldighet för den, som yrkesmässigt köper eller säljer viss förnödenhet eller såsom företagare åt annan yrkesmässigt utför tjänst av i 2 § angivet slag, att på anfordran av den myndighet, som meddelat föreskriften, eller annan myndighet, som därvid bestämts, dels lämna de uppgifter myndigheten begär för prövning av den tillämpade prissättningens skälighet eller för bedömning av den allmänna prisutvecklingen, dels ock för kontroll av lämnade uppgifter eller tillämpade priser förete handelsböcker och affärshandlingar för myndigheten. I 10 § första stycket föreskrives, att myndighet, som Konungen bestämmer, äger beträffande detaljhandel meddela särskilda bestämmelser angående skyldighet för handlande att å försäljningsstället ha anslag med prisuppgifter av viss beskaffenhet samt angående skyldighet att sälja visst slags förnödenhet efter vikt eller efter mått, så ock annan dylik bestämmelse, som må vara äg-

nad att motverka oskäligen prisstegring eller att ordna tillförsel, saluhållande eller förbrukning av förnödenhet. Enligt andra stycket i samma paragraf skall vad i första stycket är stadgat beträffande detaljhandel i tillämpliga delar gälla även i fråga om utförande av tjänst som i 2 § avses. Slutligen ha i 11 § och följande paragrafer upptagits vissa ansvarsbestämmelser m. m. Bland annat stadgas, i 11 § sista stycket, att där någon fälles till straff enligt första eller tredje stycket i samma paragraf, domstolen tillika skall förplikta honom att utgiva värdet av taget eller avtalat vederlag eller värdet av förnödenhet, som undanhållits; dock att, i den mån särskilda förhållanden därtill föranleda, nedsättning må ske av det värde som skall utgivas.

Genom lag den 26 februari 1943 (nr 70) om ändrad lydelse av 2 § prisregleringslagen har tiden för sådant förlängt prisstopp, varom i 2 § andra stycket förmäles, utsträckts från högst en till högst tre månader från det anmälan om den tillärnade prishöjningen inkom.

Statens priskontrollnämnd har i särskilda skrivelser den 2 februari och den 26 mars 1943 framlagt förslag till vissa ändringar i prisregleringslagen, vilka förslag närmare motiverats i två vid skrivelserna fogade promemorior.

Under erinran om att den 31 oktober 1942 utfärdats bestämmelser om allmänt prisstopp har priskontrollnämnden föreslagit utvidgning av området för priskontrollen och effektivisering av bestämmelserna om prisstopp. Vidare har prissockerbestämmelsen föreslagits skola skärpas. Nämnden har härutöver föreslagit vissa smärre ändringar.

Över priskontrollnämndens i skrivelsen den 2 februari 1943 framlagda förslag, vilka innebära de väsentliga ändringarna, ha efter remiss *yttranden* avgivits av fullmäktige i riksbanken, kommerskollegium (efter hörande av Stockholms handelskammare, handelskammaren i Göteborg, Skånes handelskammare samt Sveriges centrala hotell- och restaurangförening), statens industrikommission, statens livsmedelskommission och statens bränslekommission, svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges industriförbund, Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, landsorganisationen i Sverige, Sveriges köpmannaförbund, kooperativa förbundet, Sveriges grossistförbund och Sveriges lantbruksförbund.

I propositionen har *föredragande departementschefen, statsrådet Wigforss*, erinrat om att giltighetstiden för den gällande prisregleringslagen utgår den 30 juni 1943, samt uttalat att, då en lagstiftning av förevarande slag uppenbarligen alltjämt vore behövlig, giltighetstiden borde förlängas, förslagsvis till och med den 30 juni 1944. I samband med förlängningen av giltighetstiden har departementschefen till behandling upptagit de av priskontrollnämnden väckta frågorna om ändringar i lagen.

Departementschefen har beträffande frågan om prisregleringens inriktning hänvisat till de genom Kungl. Maj:ts beslut den 13 november 1942 fastställda riktlinjerna för den ekonomiska politiken.

Beträffande spörsmålet om prisregleringslagens tillämpningsområde har departementschefen anfört följande:

»Den skärpning av den ekonomiska politiken, som genomförts i syfte att minska riskerna för en skadlig prisstegring, gör en utvidgning av prisregleringslagens tillämpningsområde påkallad. Å andra sidan bör lagen icke göras tillämplig på sådana områden, där lagen till följd av sin konstruktion icke passar eller där på grund av de prisreglerande organens sammansättning och verksamhetsmetoder efterlevnaden av lagens bestämmelser icke kan effektivt övervakas.

Självfallet bör prisregleringslagen alljämt gälla i fråga om försäljning av förnödenheter. Någon ändring härutinnan har icke heller från något håll påyrkats. Däremot har priskontrollnämnden såsom objekt för prisregleringen ifrågasatt jämväl upplåtelse av nyttjanderätt till förnödenhet. Något egentligt behov av en dylik utvidgning torde dock, såvitt av utredningen framgår, icke kunna anses föreligga. Vid sådant förhållande och då jag icke avser att nu framlägga förslag till helt ny prisregleringslag, har den ifrågasatta bestämmelsen icke medtagits i departementsförslaget.

I priskontrollnämndens promemoria har diskuterats möjligheten att göra prisregleringslagen — som för närvarande gäller endast i fråga om försäljning av förnödenheter samt utförande av tjänster av vissa slag — tillämplig med avseende å försäljning av fast egendom. Tanken har emellertid avvisats. För egen del finner jag det välbetänkt att icke utsträcka lagen till att gälla överlåtelse av fast egendom. Jag vill i detta sammanhang understryka den av livsmedelskommissionen framförda synpunkten att genom prisreglering beträffande jordbrukets produkter en viss prisreglerande effekt erhålles jämväl med avseende å försäljning av jordbruksfastigheter. Motsvarande gäller på grund av den genomförda hyresregleringen i fråga om flertalet hyresfastigheter.

Priskontrollnämnden har vidare upptagit frågan om prisregleringslagens tillämpning vid upplåtelse av nyttjanderätt till fast egendom. Vad först angår arrende har nämnden därvid uttalat att nämnden, dock efter viss tvekan, kommit till den uppfattningen att, därest åtgärder skulle vidtagas i fråga om arrendeavgifterna, detta lämpligen borde ske på enahanda sätt som skett beträffande hyra. Jämväl livsmedelskommissionen och Sveriges lantbruksförbund ha uttalat betänkligheter mot att göra prisregleringslagen tillämplig i fråga om arrenden. Jag delar dessa betänkligheter. Den nuvarande prisregleringslagen är icke så utformad, att den passar för det område, varom nu är tal. Ej heller torde de allmänna prismyndigheterna vara väl skickade att avgöra de frågor av speciell natur, som skulle aktualiseras genom en utvidgning av prisregleringslagen till att omfatta arrenden. Jag förordar därför att, om förhållandena skulle nödvändiggöra en statlig priskontroll med avseende å arrenden, denna fråga göres till föremål för specialreglering.

Enligt priskontrollnämndens mening borde sådana begränsade nyttjanderätter till fast egendom, varom förmåles i 1 kap. 7 § lagen om nyttjanderätt

till fast egendom, träffas av prisregleringslagens bestämmelser. De i nyssnämnda lagrum angivna rättigheterna äro sådana, som avse rätt att å fastighet avverka skog eller där taga torv, ler, grus, sten eller annat, som icke är att hänföra till fastighetens vanliga avkastning, eller att jaga eller fiska. Den grupp av rättigheter, som priskontrollnämnden närmast åsyftar med sitt förslag, är avverkningsrätterna. Emellertid hava vissa remissinstanser uttalat tvekan om lämpligheten att utsträcka prisregleringslagen till att avse dylika rättigheter. Det har härvid framhållits, att en dylik utvidgning icke skulle få någon nämnvärd praktisk betydelse med hänsyn till att värdet å dylika rättigheter vore så skiftande, att någon generellt användbar norm för deras prissättande svårligen kunde utfinnas. Dessa uttalanden torde icke sakna fog. Visserligen vore det tänkbart att — även om man sålunda icke kan tänka sig en priskontroll å avverkningsrättigheter genom generella prisbestämmelser — prisregleringslagen likväl i princip gjordes tillämplig å dylika rättigheter för att därigenom lagens bestämmelser om uppgiftsskyldighet m. m. skulle gälla även på förevarande område. Emellertid torde det icke vara påkallat att av dylika skäl föra in avverkningsrättigheterna under prisregleringslagen med hänsyn till att enligt gällande bestämmelser dylika rättigheter överhuvud icke må förvärfvas annat än efter särskilt tillstånd. Genom kungörelse den 18 juli 1942 (nr 722) angående viss reglering av förvärv av skogsavverkningsrätt, m. m. har nämligen föreskrivits, att förvärv av skogsavverkningsrätt mot vederlag får, med vissa angivna undantag, ske endast efter tillstånd av bränslekommissionen eller å dess vägnar samt att vid tillståndets beviljande föreskrifter må meddelas rörande de villkor, under vilka tillståndet må tillgodonjutas; överträdelse av det i kungörelsen stadgade förbudet eller brott mot villkor, som föreskrivits med stöd av kungörelsen, äro straffbelagda. Med hänsyn till det nu anförda och då, enligt vad jag tidigare föreslagit, arrenden icke skola föras in under prisregleringslagen, vill jag för min del åtminstone icke för närvarande förorda, att prisregleringslagen göres tillämplig å avverkningsrättigheter. Vid sådant förhållande torde ej heller övriga i 1 kap. 7 § nyttjanderättslagen omnämnda rättigheter böra föras in under prisregleringslagen. Därest en speciallagstiftning kommer till stånd rörande prisreglering av arrenden, torde böra undersökas huruvida icke en dylik speciallag med fördel kan göras tillämplig även i fråga om sådana begränsade rättigheter, som i nyssnämnda lagrum avses. Därest så icke kan ske, torde deras införande under prisregleringslagen få tagas under förnyat övervägande.

I lagen om hyresreglering m. m. har, efter beslut av årets riksdag, upptagits en bestämmelse att nämnda lag icke skall äga tillämpning på bostadsupplåtelse i hotell- eller pensionatrörelse, i den mån prisregleringslagen erhållit tillämpning därå. Den sålunda företagna lagändringen föranleddes av priskontrollnämndens förslag, att under prisregleringslagen skall inbegripas upplåtelse av nyttjanderätt till lägenhet, varå stadgan den 8 juni 1917 angående hotell- och pensionatrörelse äger tillämpning. Att priskontrollen beträffande ifrågakvarande nyttjanderätter ansetts böra ske på grundval av prisregleringslagen och icke enligt hyresregleringslagen beror bland annat på, att

i hotell- och pensionatrörelse ganska ofta tillämpas enhetspris för rum och mat; vid sådant förhållande har det ansetts naturligt att priskontrollen i fråga om bostadsupplåtelsen skedde i samma ordning som beträffande tillhandahållandet av maten. Därtill kommer att bostadsupplåtelsen regelmässigt är kombinerad med utförandet av vissa tjänster åt hyresgästen, vilka i priskontrollhänseende falla under prisregleringslagen. Med hänsyn till det anförda torde sådan ändring nu böra vidtagas i prisregleringslagen, att denna kommer att avse jämväl bostadsupplåtelse i hotell- eller pensionatrörelse. Denna ändring torde lämpligen kunna genomföras på så sätt att i 2 § — där lagens tillämpningsområde bestämmes — intages ett stadgande att lika med utförande av tjänst skall enligt lagen anses utövande av verksamhet, som avser att åt resande eller andra mot betalning tillhandahålla möblerad bostad, vare sig ensamt eller i förening med förplägnad. Väljes denna konstruktion, sker i formellt hänseende icke någon ändring i fråga om författningens ram; i de olika paragraferna komma sålunda fortfarande endast förnödenheter och tjänster att anges som objekt för de i respektive paragrafer meddelade bestämmelserna. Såsom av den föreslagna lagtexten framgår har jag, vidkommande frågan i vilken omfattning bostadsupplåtelse i hotell- eller pensionatrörelse bör hänföras under prisregleringslagen, icke ansett någon skillnad i förevarande hänseende böra göras mellan de fall, då för rörelsens bedrivande fordras myndighets tillstånd, och de fall då allenast anmälan om rörelsen skall göras.

Beträffande tjänster som objekt för prisregleringen har priskontrollnämnden i sin promemoria anført, att den nuvarande begränsningen näppeligen kunde kvarstå. Nämnden har för sin del ansett lagen böra utvidgas till att gälla tjänster överhuvud taget oavsett deras beskaffenhet; nämnden har dock samtidigt uttalat, att beträffande vissa tjänster ingripanden enligt prisregleringslagen vore praktiskt genomförbara endast i begränsad utsträckning. Vid remissbehandlingen ha från några håll uttalats betänkligheter mot den föreslagna utvidgningen, främst med hänsyn till de betydande praktiska svårigheter som ofrånkomligen äro förknippade med en prisreglering av vissa slag av tjänster. Emellertid torde man av berörda förhållande icke böra draga den slutsatsen, att någon utvidgning beträffande tjänster överhuvud icke bör ske. Det bör beaktas dels att åtskilliga slag av tjänster, som nu falla utanför prisregleringslagen, väl torde lämpa sig för en direkt prisreglering, dels ock att vissa bestämmelser i prisregleringslagen, såsom bestämmelserna om anmälnings- och uppgiftsskyldighet, torde kunna vinna tillämpning även beträffande sådana tjänster, som till följd av sin beskaffenhet icke äro lämpliga objekt för exempelvis normalprisbestämmelserna. Å andra sidan torde det icke vara möjligt att i lagtexten direkt angiva de ytterligare slag av tjänster, i fråga om vilka prisregleringslagen nu kan och bör göras tillämplig. Vid sådant förhållande och då det med hänsyn till den skärpta priskontrollen är angeläget, att prisregleringslagen göres tillämplig å tjänster i vidast möjliga omfattning, torde priskontrollnämndens förslag böra godtagas; prisregleringslagen torde sålunda i princip böra göras tillämplig beträffande alla slag av tjänster. Det torde sedan få ankomma på Kungl. Maj:t respektive

de tillämpande myndigheterna att i förekommande fall pröva, vilka av prisregleringslagens bestämmelser som böra och kunna tillämpas beträffande tjänst av visst slag. Jag vill tillägga att den anordning, jag sålunda föreslår, konstruktionsmässigt icke avviker från gällande lag. Beträffande denna fråga må hänvisas till mitt yttrande till statsrådsprotokollet den 8 maj 1942 vid remiss till lagrådet av då föreliggande förslag till prisregleringslag. Jag anförde därvid, att även med den begränsade utvidgning av prisregleringslagen, som då föreslogs, lagen komme att omfatta en del tjänster, där en tillämpning av lagen kunde erbjuda betydande svårigheter; då fråga uppkomme om meddelande av föreskrift enligt lagen, måste därför med hänsyn till förhållandena inom den ifrågakomna branschen prövas, huruvida sådan föreskrift lämpligen borde meddelas eller icke. — Det torde slutligen böra tilläggas, att förslaget så till vida överensstämmer med gällande lag att priskontrollen icke skall avse arbetsgivares och arbetstagares inbördes löneförhållanden utan endast tjänster, som företagare yrkesmässigt utför åt annan.

Det torde icke kunna undvikas, att därest åt prisregleringslagen gives sådan utformning att den skall avse tjänster överhuvud taget, vissa gränsfall kunna uppstå, där tvekan råder om föremålet för avtalet är att anse såsom »tjänst» eller icke. Någon närmare definition torde emellertid icke kunna givas i lagtexten utan torde det få ankomma på rättstillämpningen att i tvivelaktiga fall lämna svar på frågan. Priskontrollnämnden har i detta sammanhang uttalat tvekan under vilken rubrik teaterbiljetter m. m. samt annonser skola hänföras. Såväl uppförandet av en teaterföreställning som en tidnings annonsverksamhet torde emellertid i förevarande sammanhang vara att anse såsom utförande av tjänst.»

Beträffande frågan om utformningen av prisstoppbegreppet har departementschefen yttrat:

»Enligt gällande prisregleringslag innebär prisstoppet endast ett förbud att höja priset innan viss tid förflutit från det vederbörande inkommit med anmälan om den tillärdade prishöjningen och skälen därtill. Prisstoppbestämelsen har avsetts såsom ett medel att förhindra, att prismyndigheterna ställdes inför fullbordade fakta i fråga om prishöjningar. Befogenheten att föreskriva förlängt prisstopp (intill en månad eller — efter den provisoriska lagändringen innevarande år — intill tre månader från det anmälan inkommit) har avsetts skola utnyttjas i sådana fall, där prismyndigheten funnit sig icke kunna godtaga den planerade och anmälda prishöjningen samt myndigheten behövt tid på sig för undersökningar och förhandlingar eller för förberedande av beslut om annan åtgärd enligt prisregleringslagen.

Det torde vara uppenbart att med nuvarande skärpta prispolitik ett prisstoppbegrepp, utformat på sätt nyss angivits, icke är tillfyllest. Därest prisstoppet skall kunna effektivt utnyttjas såsom medel mot den skadliga prisstegringen, torde det sålunda vara nödvändigt att själva prisstoppbegreppet gives annan innebörd. Prisstoppet bör innebära ett förbud att höja priset över tidigare tillämpad eller eljest gällande nivå samt bör kunna fortbestå under en längre tidsperiod.

Såsom nyss nämnts, anser jag det ofrånkomligt att ett prisstopp skall kunna bestå under en längre tidsperiod. Detta sammanhänger med att prisstoppet icke längre bör uppfattas endast såsom ett medel att förskaffa prismyndigheterna erforderlig tidsfrist för att förbereda en definitiv prisreglering enligt 3, 4 eller 5 § prisregleringslagen, utan att prisstoppet hädanefter torde böra betraktas som en självständig prisregleringsform avsedd för sådana områden, där prisreglering i annan form icke kan eller icke anses böra komma till stånd. Priskontrollnämnden har i sin promemoria föreslagit, att prisstopp skall gälla viss bestämd tid, högst två månader, med möjlighet till förlängning varje gång för högst två månader. Jag delar priskontrollnämndens mening, att prisstopp icke bör ifrågakomma för obestämd tid. En prisreglering i form av prisstopp torde nämligen få anses så schablonartad, att frågan om dess fortbestånd bör upptagas till omprövning med icke alltför långa tidsintervaller. Då jag emellertid finner det önskvärt att tiden för prisstoppet må kunna ökas något utöver vad priskontrollnämnden föreslagit, förordar jag att prisstopp skall kunna meddelas att gälla för högst tre månader, med möjlighet till förlängning, varje gång med högst tre månader. Föreskrift om prisstopp torde, liksom enligt gällande lag, böra få meddelas av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer. Föreskrift om prisstopp av mera allmän innebörd torde dock städse böra meddelas av Konungen.

Såsom stoppris föreslås enligt priskontrollnämndens promemoria i första hand det pris, som vederbörande näringsidkare tillämpat å prisstoppdagen, samt i andra hand det pris, som å prisstoppdagen är att anse såsom gängse. I tredje hand borde enligt nämndens promemoria såsom stoppris ifrågakomma det av näringsidkaren före stoppdagen senast tillämpade priset. Jämväl enligt min mening bör såsom stoppris i första hand ifrågakomma det av näringsidkaren å prisstoppdagen tillämpade priset. Det torde utan särskilt stadgande vara tydligt, att såsom tillämpat pris jämväl skall anses ett av näringsidkaren noterat pris, även om något avslut icke gjorts den ifrågakomna dagen. Därest näringsidkaren icke tillämpat (noterat) något pris å prisstoppdagen, torde såsom stoppris böra gälla det pris, som å nämnda dag är att anse som gängse pris. Detta bör gälla även i fråga om nyetablerade företagare. Mot förslaget att såsom stoppris i sista hand skall gälla det av näringsidkaren före stoppdagen senast tillämpade priset kan naturligen invändas, att en dylik regel kan komma att drabba ojämnt. Med hänsyn till de särskilda förhållanden, som föreligga beträffande vissa varor eller branscher, torde en regel av angivet innehåll likväl svårigen kunna undvaras. Jag ansluter mig därför till priskontrollnämndens förslag jämväl i denna del. Jag förutsätter emellertid därvid att i de fall, där en tillämpning av regeln skulle leda till obilligt resultat, nämnden ger tillstånd till överskridande av stoppriset.

Priskontrollnämnden har föreslagit, att prisstoppdagen skall kunna bestämmas till viss förfluten dag. Även om detta i viss mån kan anses strida mot själva begreppet prisstopp — som rätteligen bör innebära att priserna läsas vid dagens nivå — anser jag mig likväl böra förorda nämndens förslag med hänsyn, bland annat, till att illojala företagare inom sådana branscher, för vilka prisstopp icke redan gäller, eljest skulle kunna försätta sig i en otill-

börligt god position i prishänseende genom att höja priserna så snart känedom vunnits om den föreslagna lagändringen. Såsom prisstoppdag bör emellertid under inga förhållanden ifrågakomma tidigare dag än den 31 oktober 1942. Därest prisstoppdagen skall kunna bestämmas till viss förfluten tid, torde en särskild övergångsbestämmelse erfordras beträffande avtal, som slutits under tiden mellan prisstoppdagen och den dag, då föreskriften meddelas.

Enligt gällande lag berör prisstopp endast den, som yrkesmässigt säljer förnödenheten i fråga, respektive den vilken såsom företagare åt annan yrkesmässigt utför tjänst av det slag, varom fråga är. Därest viss förnödenhet åsättes normalpris, gäller priset däremot vid all frivillig försäljning av sådan förnödenhet, oavsett om försäljningen är att anse såsom yrkesmässig eller icke. Vad åter angår tjänster, stadgas i 3 § att åsatt normalpris endast gäller vid frivilligt utförande av tjänst »som i 2 § avses», d. v. s. tjänst av något av de i sistnämnda paragraf uppräknade slagen i den mån vederbörande såsom företagare åt annan yrkesmässigt utför sådan tjänst. Med hänsyn till den ändrade karaktär, som prisstoppbegreppet avses skola erhålla, torde det vara befogat att, på sätt priskontrollnämnden föreslagit, utvidga prisstoppbestämmelserna till att gälla även icke yrkesmässig försäljning. Även om den praktiska betydelsen därav icke är stor, vinnes dock — förutom en i och för sig önskvärd formell likhet med normalprisbestämmelserna — den fördelen att tvistigheter icke vidare behöva förekomma beträffande frågan om viss försäljningsverksamhet är att anse såsom yrkesmässig eller icke. Beträffande tjänster torde däremot någon motsvarande utvidgning icke böra ske. Det torde ligga i sakens natur att beträffande tjänster endast den yrkesmässiga verksamheten kan ifrågakomma såsom objekt för prisreglering.

Sveriges industriförbund har i sitt remissyttrande tagit upp frågan om prisstoppbestämmelsernas tillämpning beträffande sådana avtal mellan industrieföretag och statliga beställare, vilka enligt hittills tillämpad ordning underställts industrikommissionens prisbyrå för prövning. Det förhållandet att prisbyrån tillämpat strängare principer för prissättningen än dem, som av priskontrollnämnden i allmänhet godtagits, borde enligt förbundets mening medföra att de ifrågavarande företagen bereddes större möjligheter att, oavsett föreskrivet prisstopp, vid förnyade beställningar erhålla kompensation för inträffade kostnadsökningar. I anledning av förbundets uttalande vill jag framhålla, att man även framdeles torde böra räkna med att avtal av ifrågavarande slag underställas industrikommissionens prisbyrå för granskning. Det är enligt min mening rimligt att, om prisbyrån vid prövning av tidigare avtal tillämpat snävare grunder för prissättningen än de allmänt tillämpade, viss hänsyn därtill tages vid prövning av frågan om i ett nytt avtal prishöjning skall medgivas i anledning av inträffade kostnadsstegringar. Jag vill i detta sammanhang även framhålla att, då fråga uppkommer om nedsättning av hittills tillämpade priser på grund av sådana kostnadsbesparingar som möjliggjorts av rationaliseringsåtgärder inom vederbörande företag, prismyndigheten bör framgå med varsamhet så att icke företagets intresse av en fortsatt rationalisering omintetgöres.

Industriförbundet har vidare hemställt, att i lagen måtte införas en bestämmelse enligt vilken priskontrollnämnden skall vara skyldig att inom viss skälig tid meddela beslut i prisärende, som av näringsidkare dragits inför nämndens prövning. Då det med hänsyn till ärendenas skiftande natur näpeliggen låter sig göra att i lagen fixera viss tidsfrist, inom vilken beslut skall meddelas, har jag icke ansett mig böra framlägga förslag därom. Jag förutsätter emellertid, att nämnden låter sig angeläget vara att så skyndsamt som möjligt avgöra alla förekommande ärenden.

Med hänsyn till prisstoppets ändrade karaktär synes det lämpligast att bryta ut bestämmelserna om prisstopp ur 2 §, som handlar om anmälningskyldighet, och i stället upptaga de ifrågavarande bestämmelserna i en särskild paragraf, betecknad 2 a §.

Priskontrollnämnden har i sin promemoria även berört frågan om reglering av prissättningen å sådana nya varor, som utföras i marknaden efter det prisstopp föreskrivits. Nämnden har emellertid icke framlagt något direkt förslag i ämnet. Spörsmålet har jämväl behandlats i det remissyttande, som avgivits av landsorganisationen; därvid har förordats ett generellt förbud mot saluförande av ny vara innan varan blivit prissatt av vederbörande myndighet. För egen del finner jag det önskvärt att frågan lösas i nu förevarande sammanhang. Tendenser torde nämligen icke helt ha saknats att kringgå det allmänna prisstoppet genom vidtagande av sådana ändringar i sammansättningen av en vara, att denna blir att anse såsom en ny vara och sålunda fri från prisstoppet. Ej heller bör förbises, att dessa tendenser kunna ökas i samma mån som prisstoppet blir långvarigt och därigenom kännes mera besvärande. Emellertid anser jag mig icke kunna biträda landsorganisationens förslag om ett generellt förbud beträffande nya varor med hänsyn till de produktionshämmande verkningar, som ett dylikt förbud kan medföra. Jag föreslår i stället att i lagen upptages en bestämmelse om rätt för Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer att *i visst fall* föreskriva att vara — som icke saluförts inom landet före den dag prisstopp föreskrevs och som är avsedd att användas såsom ersättning för eller till utdrygning av sådan vara, för vilken prisstoppet gäller — icke må försäljas eller utbjudas till avyttring förrän priset godkänts av myndighet som Konungen bestämmer; godkänt pris bör självfallet icke få överskridas utan tillstånd av myndigheten. Det bör understrykas att även en dylik, till sin innebörd mera begränsad bestämmelse bör utnyttjas med återhållsamhet med hänsyn till intresset av att icke hindra önskvärda initiativ i produktionsfrämjande syfte. Redan genom sin blotta tillvaro kan bestämmelsen förväntas stävja en eventuell tendens att tillskapa nya varor enbart i syfte att kringgå prisstoppet. Jag vill tillägga att, därest föreskrift i enlighet med det föreslagna stadgandet meddelas beträffande vara som redan utförts i marknaden, det kan vara lämpligt att föreskriften förklaras skola träda i kraft först viss tid efter det föreskriften meddelats; därigenom vinnes att prisfrågan kan prövas redan före bestämmelsens ikraftträdande och att något avbrott i försäljningen sålunda icke behöver ske. Slutligen må nämnas, att det icke torde ifrågakomma att tillämpa de föreslagna

bestämmelserna å ersättningsmedel för ransonerade livsmedel med hänsyn till den kontroll, som dylika ersättningsmedel äro underkastade enligt kungörelsen den 20 mars 1942 (nr 147) angående försäljning av ersättningsmedel för ransonerade livsmedel.»

Beträffande frågan om skärpning av förbudet mot prissocker har departementschefen uttalat bl. a. följande:

»Såsom priskontrollnämnden anfört, torde gällande bestämmelser rörande prissocker icke vara så utformade att de verka tillräckligt effektivt.

Utformningen av en generell ockerbestämmelse, som samtidigt fyller rimliga krav på klarhet, erbjuder stora svårigheter. Till en början torde emellertid böra fastslås att, därest ockerbestämmelsen skall kunna verksamt utnyttjas som medel mot den skadliga prisstegringen, ockerbegreppet icke får konstrueras för snävt. Det straffbara området bör därför göras vidare än som skett i fråga om strafflagens ockerbrott. Med utgångspunkt härifrån synes det befogat att under förbudet hänföra sådana avtal, där vederlaget i märklig mån överstiger det i allmänhet tilläpade priset för den förnödenhet eller tjänst, varom fråga är. Därest avtalet rör förnödenhet eller tjänst, för vilken dylikt jämförelsepris icke finnes, torde såsom rekvisit böra uppställas, att vederlaget eljest är att anse såsom oskäligt med hänsyn till säljarens eller företagarens självkostnad och de grunder i övrigt, som allmänt tillämpas vid prissättning å liknande slag av förnödenheter eller tjänster.

Även med den av mig nu föreslagna utformningen av ockerbestämmelsen kunna självfallet gränfall uppkomma, där det är tveksamt om prissocker skall anses föreligga eller icke. Olägenheterna härav få emellertid anses i väsentlig mån undanröjda genom den redan enligt nuvarande lag gällande föreskriften att åtal icke må anhängiggöras annat än efter angivelse eller medgivande av myndighet, som Konungen bestämmer (priskontrollnämnden).

Jag vill slutligen tillägga att, då den föreslagna ockerbestämmelsen har en betydligt vidare innebörd än strafflagens motsvarande begrepp, ordet »prissocker» — även om det av mig använts som beteckning för ifrågavarande brott — likväl icke torde böra införas i lagtexten såsom brottsbenämning.»

Rörande motiveringen till de här ovan ej berörda ändringsförslagen får utskottet hänvisa till propositionen.

Utskottet.

Den nu gällande prisregleringslagen äger giltighet till och med den 30 juni 1943. Genom förevarande proposition har framlagts förslag om fortsatt giltighet av lagen och om vissa ändringar i densamma.

De föreslagna ändringarna äro avsedda som ett led i den skärpning av den ekonomiska politiken, som genomförts i syfte att minska riskerna för inflation. De väsentliga ändringarna äro utvidgning av lagens tillämpningsområde, effektivisering av bestämmelserna om prisstopp samt en fastare utformning av förbudet mot prissocker.

För närvarande är lagen tillämplig dels beträffande försäljning av för-

nödenheter dels ock i fråga om sådana tjänster, som bestå i förfärdigande av förnödenhet eller verkställande av ändrings-, förbättrings-, underhålls- eller rengöringsarbete eller annat därmed jämförligt arbete å förnödenhet eller verkställande av transport. I Kungl. Maj:ts förslag har tillämpningsområdet, såvitt angår tjänster, utvidgats att avse sådana av alla slag. Dessutom har lagen gjorts tillämplig på hotell- och pensionatrörelse. Tillräckliga skäl ha ej ansetts föreligga att under lagen hänföra sådana transaktioner som upplåtelse av nyttjanderätt till förnödenhet, försäljning av fast egendom, arrende och upplåtelse av begränsade nyttjanderätter (exempelvis skogsavverkningsrätter) till fast egendom.

Prisstoppet är enligt prisregleringslagen i dess nuvarande lydelse konstruerat som en anmälningsskyldighet om tillämnad prishöjning i förening med ett förbud mot att utan tillstånd höja priset under viss tid. Det varar i första hand en vecka men kan utsträckas till högst tre månader. Det har avsetts som ett medel att förskaffa prismyndigheterna erforderlig tidsfrist för att förbereda en eventuell definitiv prisreglering enligt andra bestämmelser i prisregleringslagen. Eftersom det icke är möjligt eller lämpligt att åstadkomma en sådan prisreglering inom näringslivet i dess helhet, har prisstoppet i propositionen föreslagits skola omformas till en självständig regleringsform, avsedd för sådana områden, där prisreglering i annan form icke kan eller icke anses böra komma till stånd. Prisstoppet har därför i Kungl. Maj:ts förslag konstruerats som ett bestående förbud mot prishöjning. Det kan dock meddelas att gälla för högst tre månader åt gången.

Såsom prisocker anses enligt den gällande lagen, om någon vid en transaktion, som faller under lagen, betingar sig »vederlag, som han insett eller bort kunna inse vara med hänsyn till föreliggande omständigheter uppenbart oskäligt». I propositionen har bestämningen av vederlagets storlek föreslagits skola ändras till »vederlag, som i märklig mån överstiger det i allmänhet tillämpade priset eller som eljest är att anse såsom oskäligt med hänsyn till säljarens eller företagarens självkostnad och de grunder i övrigt, som allmänt tillämpas vid prissättning å liknande slag av förnödenheter eller tjänster».

Jämväl enligt utskottets åsikt måste prisregleringen effektiviseras för att mera verksamt kunna tjäna sitt syfte som ett led i åtgärderna för penningvärdets bevarande. I den mån prispolitiken ej kan föras med erforderlig kraft, försämras utsikterna att hindra en uppgång i det allmänna löneläget. Å andra sidan är det en förutsättning för att skärpningen av priskontrollen skall kunna vidmakthållas, att det uppnådda lönestoppet kan upprätthållas.

Under beredningen av förevarande ärende ha diskuterats vissa längre gående skärpningar av priskontrollen än de som upptagits i Kungl. Maj:ts förslag. De genom propositionen framlagda modifierade ändringsförslagen finner utskottet vara väl avvägda, varför utskottet tillstyrker, att desamma genomföras. Utskottet anser sig emellertid böra göra en del erinringar angående lagens framtida tillämpning.

Den vidsträckta makt, som genom de ändrade reglerna om prisstopp lägges i prismyndigheternas hand, ställer stora krav på dessa. Utskottet vill så-

som angeläget framhålla, att myndigheterna vid utövandet av sina befogenheter taga tillbörlig hänsyn till alla på avgörandet av ett ärende inverkan- de faktorer. Särskilt måste betonas, att priskontrollen ej får utövas så att den lägger hinder i vägen för upprätthållande eller stegring av produktio- nen på viktiga områden. Vid prövningen av framställningar om dispens från förbudet i 7 § mot s. k. kombinationsavtal synes prismyndighet i tveksamma fall lämpligen böra lämna vederbörande näringsorganisationer tillfälle att yttra sig i frågan. Ärenden rörande prisregleringslagen, vilka dragits under myndighets prövning, böra behandlas med största skyndsamhet.

I åtskilliga av paragraferna såväl i förslaget som i de ej ändrade delarna av lagen är ordet »tjänst» försett med bestämningen »som i 2 § avses». Sedan den nuvarande i 2 § föreskrivna begränsningen av arten av de tjänster, som skola vara underkastade lagen, upphävt, är nämnda bestämning av tjänst avsedd att syfta på orden »såsom företagare åt annan yrkesmässigt» i 2 §. En person kan alltså aldrig straffas för exempelvis prisocker vid ut- förande av tjänst, om han icke utfört tjänsten såsom företagare och yrkes- mässigt.

Tvekan kan råda angående den rätta tolkningen av sista stycket i försla- gets 2 §. Däri stadgas, att hotell- och pensionatrörelse skall vara underkastad lagen. Bestämmelsen är avfattad i nära överensstämmelse med den defini- tion, som i stadgan angående hotell- och pensionatrörelse lämnas på sådan rörelse. Eftersom denna definition giver rum för den tolkningen, att under sådan rörelse inbegripes all uthyrning av möblerade rum, kan 2 § sista stycket prisregleringslagen uppfattas så som om all rumsuthyrning fölle un- der lagen. En sådan tolkning torde ej vara avsedd. Bestämmelsen torde böra så förstås, att föremål för prisreglering enligt lagen är sådan rumsuthyr- ning, som enligt den allmänna uppfattningen är att anse såsom hotell- eller pensionatrörelse. Därmed uteslutes från lagens tillämpningsområde uthyrning av rum i en vanlig privatbostad, beträffande vilken ej vidtagits speciella anordningar för hotell- eller pensionatrörelse. Sistnämnda rumsuthyrning är föremål för reglering enligt hyresregleringslagen.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte bifalla förevarande propposition.

Stockholm den 27 maj 1943.

På andra lagtutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit

från första kammaren: herrar *Norman*, *Linder**, *Wistrand*, *Löfvander*, *Olof Carlsson*, *Söderkvist* och *Holmbäck**;

från andra kammaren: fröken *Hesselgren*, fröken *Andersson*, herr *Cruse*, fru *Johans- son*, herrar *Larsson* i Östersund, *Jansson* i Hällefors, fru *Västberg** och herr *Hedlund* i Rådom.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.